

Universitätsbibliothek Paderborn

Reverendissimi Ac Illustrissimi D.D. Antonii Godeau Episcopi Venciensis Viri Celeberrimi Theologia Moralis

Ex Purissimis Sacrae Scripturae, Patrum Ac Conciliorum Fontibus Derivata,
Notis Theologicis Illustrata, Duasque In Partes Divisa

Complectens Tractatus I. De quarto, quinto, & sexto decalogi Præcepto II.
De septimo decalogi Præcepto. III. De octavo decalogi Præcepto. IV. De
Ecclesiae Præceptis. V. De Sacramentis in genere & quibusdam in specie.
VI. De Pœnitentia. VII. De Matrimonio

Godeau, Antoine

Augustae Vindelicorum, 1774

Sectio II. De quinto decalogi Præcepto.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53587](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53587)

SECTIO II.

DE

QUINTO DECALOGI PRÆCEPTO.

CAPUT I.

Laxæ quorundam Casuistarum de homicidio opiniones referuntur.

Homicidium naturæ lex prohibet; nec tam barbaræ umquam extitere nationes, quæ illud non punirent. Postquam ex arca egressus est Noe, memorabilibus hisce verbis homicidium Deus vetuit: *Quicumque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius: ad imaginem Dei quippe factus est homo (Genes. 9.)*. Si naturæ societas ab alterius sanguine fundendo hominem non retrahit, neque impedit; considerare oportet hominem Dei esse imaginem, nec qualemcumque, sed viventem, spiritualem, intelligentem: quare qui illam destruit, illius exemplar lædit, quod, si fieri posset, veller destruere. Inter Christianos homicidium gravio-rem habet enormitatem, fidelis siquidem Jesu Christi membrum est. Quamobrem Christianum occidere est Filii Dei destruere membrum, quod suo ipse Sanguine redemit: est quoque Dei & Spiritus sancti templum destruere, nam juxta sanctum Paulum utriusque templum est homo, & propterea ejus sanguinem fundere est personam sacram violare.

C 2

Nullum

Nullum est Præceptum, in cuius explicatio-
ne periculosas & abominandas plures opiniones
effuderint Casuistæ, quam quantum istud præ-
ceptum.

Docent nonnulli Casuistæ, Religiosum, qui
vilem scæminam violaverit, ne crimen patefa-
ciendo suæ famæ illa noceat, licite posse eam
occidere (*Caramuel Theol. fund. §. 60.*): licite
quoque Religiosum quemlibet illum posse oc-
cidere, qui famam suam verbis profcinderet,
aut Ordinem suum vituperaret, vel se vituperat-
urum minaretur; si alio non posset modo calum-
niam propulsare. Ad hanc tuendam opinio-
nem subdit Caramuel: *Doctrinam Amici solam
esse veram, & oppositam improbabilem censent
docti omnes.*

Docet alius, adulterum in adulterio depre-
hensum licite posse a marito occidi. Idem de
fure docet; additque posse hunc domum ingres-
sum, ut furetur, occidere dominum, aut eos,
qui se propter furtum vellent occidere. Alius
asserit, posse aliquem deliberatam habere vo-
luntatem injustum aggressorem occidendi, huius-
que voluntati locum in corde suo dare.

Docent præterea, injuste accusatum occide-
re posse accusatorem suum, testes, Judicemque
suspectum, si secus defendere se non possit.
Juxta hos potest, qui alapam accepit, aut ba-
culi ictum, vel proxime accepturus est, percu-
tientem, & percussuram occidere. Idem Ca-
ramuel hoc docet, pluresque pro hac sententia
Doctores afferit, sicque concludit: *Ergo qui*
fact-

Laxe quorundam Casuistarum &c. 37

fecerit, quod hæc opinio licitum esse docet, non operabitur suadente diabolo, nec poterit probabiliter dici culpam mortalem commisisse (ibid.).

Docent insuper, occidi posse furem, qui magni valoris rem auferat; huncque valorem ad sex vel septem argenteos extendunt, vel ad unum aureum, aut etiam minus.

Quisquam ex his Casuistis docere audet, hominem nobilem, si quis ab ejus manibus pomum auferre velit, posse hunc occidere, quando pomum alteri cedens pusillanimitatis accusaretur; nam, inquit, hoc casu non sua bona, sed suum honorem defendit. Adeo hanc licentiam occidendi alium, a quo nostræ vitæ jacturam timeamus, extendit, ut afferat æque id Monachis, Clericis, atque Laicis licere; ita ut possint contra quemcumque, etiam Superiorem hac licentia uti, veluti Religiosus contra Abbatem, filius adversus parentes, servus in dominum, subditus contra Regem aut Principem. Idem Casuista docet, Sacerdotem ad altare celebrantem posse Missam interrumpere, & aggressorem occidere, & post ejusdem occisionem Missam absolvi. Horribiliusne aliquid potest excogitari? Nonne illud de hisce opinionibus repetere licet, quod de sui temporis hæresibus dicebat sanctus Polycarpus: Domine, quibus me temporibus reservasti, ut tam impias audirem blasphemias? Hæc recitasse refutasse est, adeo sunt enormia. Etenim non modo, ut mox ostendimus, Evangelium destruunt; sed humanam societatem evertunt, & Regibus ac Magistrati-

bus securitatem auferunt, magnasque urbes in latronum saltus convertunt. Plerique Gallia Episcopi has propositiones damnarunt; idem præstitere Theologicae Parisiensis, ac Lovaniensis Facultates; Parlamenta, Regisque Consilia suis decretis illas proscripserunt. Verum Alexander Papa VII. inter alias horum Casuistarum propositiones, hasce damnavit: *Est licitum Religioso vel Clerico calumniatorem gravia crimina de se, vel de sua Religione spargere minantem occidere, quando alius modus defendendi non suppetit, qui suppetere non videtur, si calumniator sit paratus vel ipsi Religioso, vel ejus Religioni publice & coram gravissimis viris prædicta impingere, nisi occidatur.* Num. 17. Et: *Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, et etiam judicem, a quo iniqua certo imminet sententia, si alia via non potest innocens damnum evitare.* Num. 18. (a). Quicumque quidpiam probitatis habent, & quibus aliquantulum christiana lux affulsit, diabolicam hanc doctrinam detestantur; verum pestilentes libri manent, venduntur, leguntur, pluresque incautos possunt inficere. Quapropter operæ pretium sit

(a) Præter has idem Alexander adhuc duas, & Innocentius XI. denuo sex damnavit propositiones, quæ eam ipsam, quam Auctor hic detestatur, occidendi licentiam extendunt. Illas postea propriis in locis subjiciam. Interim satis mirari P. Concina, alique non possunt, nonnullos recentes Casuistas, qui passim divinam legem suavem, & benignam esse clamant, tales evulgare potuisse opiniones, quæ sævitiam præferant, & feritatem.

Eturum me arbitror, si Parochis meæ Diœceseos quæ sit sequenda doctrina ostendam; captiosasque rationes, quibus novi Casuistæ sua paradoxa tueri conantur, valide refellam.

C A P U T II.

Pravis novorum Casuistarum ratiunculis respondetur.

Qui enormes recensitas opiniones circa homicidium docent, eas tuentur Casuistæ rationibus, quas validas ipsi vocant; sed quæ, si parumper discutiantur, non modo non christiano, verum nec homine dignæ reperiuntur.

Primum opinio, quæ docet, occidi posse calumniatorem, qui alterum de crimine accusat, propter quod hujus vita, aut honor periclitatur, si aliter calumnia repelli nequeat; hæc, inquam, opinio a novo quodam Casuista vera *speculative* vocatur, sed non *practice* consulenda propter incommoda, quæ sequi inde possunt; & semper a vindictæ cupiditate esse cavendum.

Hæc distinctio illusoria prorsus est & falsa, alterius etiam Casuistæ judicio, qui recte ait, se non intelligere quo pacto opinio aliqua speculative sit probabilis, & non practice, ita, ut ad praxim deduci nequeat; siquidem practicæ probabilitatis certitudo a speculativæ probabilitatis certitudine oritur, quæ inter se differunt velut effectus a causa; & ideo solum homo juste vel injuste agit, quia sic, non vero secus agere se posse judicat. Et revera judicium intellectus

voluntatem dirigit, & veritas intellectui faciem præfert. Si ergo alicui veram esse opinionem aliquam intellectus ostendat, quare voluntas hanc sequi non poterit; quodve in ea amplectenda peccatum patrabit? Coram Deo non peccat, qui veritatem sequitur; nam veritas Christianorum est norma. Porro quomodo veritatem ea contineat opinio, quæ homicidium permittit? Quomodo Jesu Christi doctrinæ hæc erit, qui discipulis suis ita præcepit: *Orate pro persequentibus, & calumniantibus vos (Matth. 5.)*? Quantum ab homicidii permissione hoc distat præceptum? Illud quoque celandum esset Christi præceptum, quo jubet, ut nos in dextera maxilla percutienti & sinistram præbeamus: quod explicans sanctus Gregorius Nazianzenus ait: Verum Christianum paratum esse & tertiam maxillam præbere, si adesset. Conciliarine hoc potest cum illius nece, qui nos calumniatur, aut nobis alapam impegit? Frustra Dei Filius patientiæ nobis præbuit exemplum: *Qui cum malediceretur, non maledicebat; cum pateretur, non comminabatur: tradebat autem se judicanti injuste (1. Petr. 2.)*.

Male Apostoli tot calumnias, injuriasque toleravere; & Christianos deceperunt, dum sic illos hortati sunt: *Nulli malum pro malo reddentes. Non vosmetipsos defendentes, sed date locum iræ. Noli vinci a malo, sed vince in bono malum (Rom. 12.)*. Debebant in suis epistolis hanc permissionem saltem innuere, nempe calumniatoris nece suum honorem de-

facem
ationem
oluntas
ample-
eo non
veritas
do ve-
cidium
doctri-
Oro-
us ver-
permi-
que de-
bet, ut
nistrum
egrius
aratum
adesset.
qui nos
Fru-
exem-
licebat.
at au-
que to-
um sic
o red-
d date
in bo-
n suis
uere,
m de-
fen-

sendendi. Magna ignorantia priscorum tempo-
rum Christiani laborarunt, qui hac non sunt usi
exceptione. Doctrina sane & prudentia sancti
illi Episcopi, qui tunc Ecclesiam moderabantur
caruere; siquidem tam pulchram veritatem,
iratisque hominibus tam commodam non exco-
gitarunt. Concilia omnia, quæ pœnas canoni-
cas contra homicidas statuere, in casibus per-
missis ab hisce novis Casuistis, magnis tenebris
obruta fuere, dum tam severe actiones multa-
runt speculative permissas.

Hæc distinctio, ut diximus, inutilis est ad
arcenda a Republica homicidia. Nam si sibi
persuadeat homo speculative verum esse, licere
sibi calumniatorem, aut honorem suum læden-
tem interficere, numquid abstinebit a vindicta
propter illa incommoda, quæ Reipublicæ pos-
sunt ex vindicta evenire? Obsequium legi Dei
debitum, qui homicidium prohibet, & pœna
punit æterna, potest timorem incutere, & a se
ulciscendo remove. Anne temporalia mala
consideranda sunt, dum æternum imminet?
Numquid civilibus legibus Christiani a crimine
coercendi sunt, dum idipsum Dei lex prohibet?
Non timere Dei præceptum violare, sed huma-
nam timere justitiam, si violetur, nonne hoc est
Deo homines anteferre, & Regni edicta magis
æstimare, quam Evangelium?

Altera prava ratio, quam homicidii patroni
allegant, in hoc est sita, quod propriæ defensio-
nis jus ea omnia complectitur, quæ ad homi-
nem illæsum servandum spectant. Hæc genera-

lis regula cuncta fieri permittit, calumniari, & venenum iis præbere, a quibus aliquid nobis malum imminere suspicamur: hæc christianam patientiam destruit, legesque omnes everit. Litem quis habet, quam licet bonam tueri nequit, nisi falsis documentis utatur; illi igitur hæc fingere licebit.

In sui defensione certi sunt limites, quos Evangelium legesque præscribunt: quid defendendum sit oportet attendere; si enim de temporali tantum bono agitur, vitæ latronis id æquiparari non potest. Deus in Exodo prohibet furem occidere, qui orto sole furetur (*cap. 22.*). Duodecim Tabularum lex apud Romanos sic ait: *Diurnum furem occidi non licet, nisi se telo defendat; & occisorem morte puniebat.* Quomodo igitur Casuistæ ajunt, licere furem occidere, qui pretiosum quidpiam furetur, si res ablata secus nequeat recuperari? Ad Corinthios inter se litigantes ita scribit sanctus Paulus: *Quare non magis fraudem patimini (1. Cor. 6.)?* Tantum aberat, ut furem occidi permetteret. Ratio, quam afferunt, nempe neminem teneri sua bona perdere, christiano Doctore est profus indigna. Nonne jubet caritas, ut proximi vita pecuniæ aut supellectili, quæ a fure rapitur, antefertur? Si furem, dum tua rapit, occidas, nonne illum certo æternæ damnationis periculo exponis? Nec horrebit Casuista docere, spiritualem furis vitam vitæ nostræ corporali non esse ex caritate præferendam; imo neque honori, aut pecuniæ, quam alter injuste nobis auferre

nitur? Cum Judices furem juridice damna-
vere, tempus illi concedunt, ut Pœnitentiæ
sacramentum suscipiat: sanctus vero Augustinus
respondet Macedonio, qui mirabatur tam sæpe
Episcopos reis indulgentiam exorare, id ab illis
fieri, ut æternum supplicium rei devitent; dum
enim temporalis illis pœna dimittitur, possunt
reliquum vitæ spatium inter pœnitentiæ opera
transigere. Quis absque horrore apud hunc
Auctorem legat, latronem occidi posse, qui rem
quinque vel sex aureos æstimatam auferat; imo
apud alterum, qui unum aureum assignat? Er-
gone hominis vita, pro quo Christus vitam
suam tradidit, uno aureo æstimabitur? Ullane
tam barbara natio vivit, quæ hominis vitam tan-
ti æstimet? Quis umquam Ethnicus sic est lo-
cutus? Quæ civiles Leges hoc pretio hominis
vitam taxant? Mortis supplicium homicidis ju-
ste infligitur, quia nec argento hominis vita
æstimari potest, nec argento redimi semel ad-
empta; quare homicidium homicidæ morte est
luendum (a).

Verum

(a) Huc istæ spectant ab Innocentio XI. damnatæ
propositiones: *Regulariter occidere possum fu-
rem pro conservatione unius aurei, Est num. 31.
Non solum licitum est defendere defensione occisiva,
quæ actû possidemus: sed etiam ad quæ jus inchoa-
tum habemus, & quæ nos possessuros speramus,
Num. 32. Licitum est tam hæredi quam legatario
contra injuste impediendum ne vel hæreditas adea-
tur, vel legata solvantur, se taliter defendere,
sicut & jus habenti in cathedram, vel præbendam
contra eorum possessionem injuste impediendum.
Num. 33.*

Verum quemadmodum opes homicidio tueri non licet, ita nec honorem; & male arguit, qui sic ratiocinatur: Honor plus quam vita estimandus est; aggressoris morte vitam tueri licet; ergo qui alteri honorem auferre nititur, potest occidi.

Statuere prius oportet, quid sit honor. Profecto hominis christiani honor verum ac stabile bonum esse debet, non falsa hominum opinio, quæ corruptæ rationi, & prævæ consuetudini innitatur. Honor est virtutis præmium, quod semper constans & æquale suapte natura est. Porro honor, quem mali isti Casuista calumniatoris nece defendere licitum esse affirmant, in prava solum hominum opinione consistit, qui nullam injuriam perferre decreverunt, sed illas ulcisci aut duello, quemadmodum nobiles Galli solebant, aut proditione, sicut Itali solent. At ipsimet Ethnici, saltem doctiores, in dimittendis injuriis hominis honorem situm esse arbitrati sunt, hominisque esse magnanimi illarum oblivisci. Evangelium, quod unum Christiani hominis honorem definire potest, maledicentibus benedicendum esse pronunciat. Sancti Ecclesiæ Doctores eandem tradunt doctrinam, & in falsum mundi honorem declamant, qui illusio est & inventio diaboli, qui fuit homicida ab initio. Non populi aut stultorum judicium attendendum est, sed prudentum. In quam orbis aula nobilitate excidisse prudentes hominem putent, qui pomum rapienti cedat, nec illum occidat? Quænam sunt Imperia, Principatus,

patus, aut Republicæ, in quibus, qui alterum ex hac causa occiderit, velut homicida non puniatur? Hic igitur propter crimen, non propter illustrem actionem puniretur. Nullum pravum opus nobilis patrare debet, ex quo infamia oriatur, in bello exempli causa fugere non debet, nec militare ullum opus recusare, quamvis periculosum: hoc pacto sancti Patres & Leges honorem suum tueri permittunt. Quod si a gladiatoribus vitupereretur, quia duellum vir nobilis detrectat, hos clamare sinat, & sapientibus placere illi sufficiat, & Regi, qui duellum prohibuit. Quod de milite diximus, idem dicito de Magistratu, aut privato homine, qui nullum malum opus patrare debet, nec proximo suo scandalum præbere; quod si propterea irridetur, aut contemnitur, patienter ferat, & conscientiæ suæ testimonio contentus sit. Id in epistola sua quadragesimaquinta docet sanctus Gregorius Magnus, cujus hic verba afferre libet: *Quid si homines laudant, & conscientia accuset. Aut quæ debet esse tristitia, si omnes accusent, & sola conscientia nos liberos demonstrat?* Habemus Paulum dicentem: *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ;* Job quoque dicit: *Ecce in cælo testis meus. Si ergo nobis testis est in cælo, testis in corde, dimitte stultos foris loqui quod volunt. Quid aliud detrahentes faciunt, nisi in pulverem sufflant, atque in oculos suos terram excitant, ut unde plus detractionis perflant, inde magis nihil veritatis videant?* Vocandi sunt tamen isti, tranquille admonendi, eisque satisfieri modis omnibus decet,

debet, scientes quod de eis veritas dicit: *Ne scandalizemus eos* (*Hom. 9. super Ezech.*). Sed juxta Casuistarum horum nos arguentium doctrinam calumniatores oportet occidere, non autem illos vocare, & tranquille admonere (a).

CAPUT

(a) Injuriae, aut calumniae maculas calumniatoris sanguine abluere Christianam mansuetudinem decebet, sive dein levis, sive gravis ejusmodi injuria fuerit. Huic enim malo non nisi revocatione vel spontanea, vel judiciali coacta ferri medela potest. Quod si nec hæc, nec illa possit obtineri, in patientia sustineri debet, ad imitationem illius, qui in crucem actus, contumeliis laceratus Patrem pro inimico exoravit populo. Sane si mandani homines dicteria, calumnias &c. ceu cruces non tam in terra a malitiosis hominibus fabricatas, sed e cælo in suorum peccatorum poenam, aut meritorum augmentum sibi immittas apprehenderent, si Deum summe Justum, Providum, & Misericordem sæpius cogitarent, ad ipsum magna fiducia cum Regio Psalte in tribulatione clamarent, jam nulla amplius ad proditioes, & homicidia confugiendi appareret necessitas. At, inquis, irreparabilis est hæc firmæ, honoris &c. jactura, nisi calumniator e medio tollatur: remedium igitur istud licitum erit. Inepta prorsus hæc illatio est. Edic fodes: An non irreparabilis est vitæ jactura, quam puella, si stupratori non consentiat, subeundam prævidet? Ideone licite stuprum eligit, ut vitam redimat? Idem omnino argumentum de hæresi, blasphemia & apostasia posset formari. Sed quid multis damnatas dudum opiniones persequor. Duas, quas Alexander VII. præscripsit, ipsemet Auctor supra (pag. 38.) in textu recenset. Hisce duæ aliæ accedunt, quarum unam

CAPUT III.

Aliis satisfit laxistarum argumentis.

Pravorum horum Doctorum astutia alias adhuc cavillationes opponit, videlicet naturali ratione esse judicandum, quandonam proximi occisio sit licita; quamvis præceptum: *Non occides* juris naturalis sit. Licitum interdum esse proximum interficere, sponte fatemur. Diximus jam divinam humanamque legem mortis supplicium in malefactores statuere, & Apostolus ait: *Princeps non sine causa gladium portat; Dei enim minister est, vindex in iram ei qui malum agit.* Sed quoniam Princeps non sine causa gladium portat, rationabiliter eo utatur; nullum enim subditorum suorum vel minimum interficere ei licet, nisi hic a legibus damnetur, & vere mortis reus sit. In hoc Princeps Dei imago est, qui neminem nisi juste condemnat, & juxta æquitatis tantum regulas potentia sua utitur. Hinc damnavit Deus Davidem, qui Uriam morti dederat, hostium furori illum exponens, ut ejus possideret uxorem, quam corruperat: atque hæc crimina Davidi objiciens sic ait:
Uriam

unam idem Alexander, alteram Innocentius prohibuit, sicque habent: *Non peccat maritus occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehensam.* Num. 19. Item: *Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit.* Idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, & post impactum alapam, vel istum fustis fugiat Num. 30.

Uriam Hethæum percussisti gladio, & uxorem illius accepisti: quamobrem non recedet gladius de domo tua (2. Reg. 12.). Populo suo præcipit, ut nationes terræ promissæ proximas destruat, non solum quia hominum vitæ & necis ipse est arbiter, sed quia nationes illæ hanc pœnam meruerant. Saulem reprobatur, quia Amalecitarum regem vivum servarat; sed Amalecitarum Israelitarum hostes erant, & idololatriæ aliisque criminibus obnoxii. Abrahamo Patriarchæ iussit, ut suum sibi filium immolaret, verum tentavit eum, ut ejus pateret obedientia & fides, facinore, quod crudele videbatur: sed ut ait sanctus Zeno Veronæ Episcopus: *Ecco inhumanitas transit in fidem, & scelus in sacramentum.*

Pulchre hoc argumentum explicat sanctus Augustinus inquit: *Quasdam exceptiones eadem ipsa divina fecit auctoritas, ut liceat hominem occidi: non autem occidit, qui ministerium debet jubenti, sicut adminiculum gladius utenti, & ideo nequaquam contra hoc præceptum fecerunt, qui Deo auctore bella gesserunt. Sed hi exceptis, quæ vel lex justa generaliter, vel ipse fons justitiæ Deus specialiter jubet, quisquis hominem, vel seipsum, vel quemlibet occiderit, homicidii crimine inæditur.* Sanctus iste Doctor, qui dogmatice loquebatur, & fideles circa homicidia volebat instruere, recentium Casuistarum subtilitatem non cognovit, nec ingenii fati habuit, ut ab illis excogitatas huic præcepto exceptiones adderet.

Licet

Aliis satisfat laxistarum argumentis. 49

Licet igitur aliquando hominem occidere, sed divina lex aut humana hanc facultatem debet tribuere, quam nemo sibi arbitrato suo sumere potest. Si hominis ratio obscurata peccato non fuisset, nec inordinata concupiscentia; si naturæ leges non essent in ejus corde deletæ aut tenebris obsitæ, rationem sequi possemus. Verum hodie humana ratio dux cæca est & corrupta. Idololatria, quæ totum pervasit orbem, funesto exemplo id demonstrat. In homine quolibet ab ejus ortu natura clamat, Deum existere, rebusque omnibus antecellere. *Quod notum est Dei (inquit Apostolus Rom. I.) manifestum est in illis, Deus enim illis manifestavit. Et mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentium.* Quæ intellectum excæcavit corruptio eadem multo magis hominum corrumpit, voluntatem, quemadmodum illis exprobrat Apostolus. Quomodo ergo sine erroris periculo humanam sequemur rationem? Canadenses, qui Irochensium in bello captorum carnibus vescuntur, rationem sequi se putant, atque hic mos apud ipsos vim legis habet. Quis tamen eos non peccare affirmabit, huncque morem omnino barbarum esse negabit? Apud Indos quidam locus est, ubi puellæ non nubunt, nisi prius pluribus hominibus corporis sui copiam fecerint, & morem hunc rationi consentaneum putant; quis tamen dicet eas non peccare?

Ut huic rationis infirmitati succurreret, per Moysen Deus legem Judæis tradidit. Homicidium hæc lex generaliter prohibet, casusque enumerat, in quibus hominem occidi licet; tum subjicit: *Non facietis, quæ nos hic facimus hodie, singuli quod sibi rectum videtur...* Quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino: nec addas quidquam, nec minuas (Deut. 12.). Non ergo ratio Judæorum erat regula, quam sequerentur, sed Dei lex.

Post Moysen novus Legislator Christus venit, qui perfectiori modo, quam solerent Judæi, Decalogum servandum hominibus tradidit. En ejus verba apud sanctum Matthæum: *Audistis quia dictum est, Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis, Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos (Matth. 5.).* Quantum hæc verba a doctrina distant Casuistarum, qui calumniatorem permittunt occidi, aut aliquid preiosum auferentem, imo, quis credat? tentantem pomum rapere, si aliter repelli nequeat.

Plura jam Apostoli recitavimus loca, quibus vindictam damnat. Eamdem doctrinam sancti Patres omnes uno ore tradunt. Quo igitur pacto rationi propter peccatum infirmæ inniti licebit, & Christi auctoritati adversari, & Ecclesie Doctorum: qui in Conciliis actiones illas damnant, quas Casuistæ tam facile permittunt? In Ancyrano Concilio ita Episcopi sanxerunt: *De homicidiis non sponte commissis prior quidem definitio post septennem pœnitentiam perfectionem*

Aliis satisfit laxistarum argumentis. 51

consequi præcipit : secundo vero quinquennium expleri (*Can. 22.*). Si casu commissa homicidia, non sponte, septenni, aut saltem quinquenni subiciebantur pœnitentiæ : quomodo voluntaria homicidia fuissent permessa ?

Agathense Concilium sic decernit : *Si quis servum suum proprium sine sententia Judicis occiderit, excommunicatione vel pœnitentia biennii reatum sanguinis emendabit (Can. 17. 18.)*. Nonne servos suos domini possunt occidere legitima ex causa, quam juxta Casuistas potest quisque ratione duce definire ? Illos nihilominus pœnitentiæ Concilium subdit.

Aquisgranense Concilium, in quo Imperator Episcopos alloquitur, ultionis causam expresse excludit inquit : *Item ut homicidia infra patriam, sicut in lege Domini interdictum est, nec causa ultionis, nec avaritiæ, nec latrocinii inde non fiant; & ubicumque inventa fuerint, a Judicibus nostris secundum legem ex nostro mandato vindicetur, & non occidatur homo nisi lege jubente (Can. 27.)*. Hæc ultima verba nonne illum expresse damnant, qui privata sua auctoritate calumniatorem suum, testes, vel judicem occidit ?

Quare si horum Conciliorum tempore docuisset Ecclesia, posse privatum hominem occidere furem, qui pro unius aurei valore quidpiam sibi aufert, vel illum qui se calumniatur, vel sibi mortem minatur, hujusce doctrinæ Episcopi non meminissent ? Quare homicidia, quæ juxta novos quosdam Doctores culpa vacant, pœnitentia multassent ?

Ingens fieret volumen, si sanctorum Patrum textus omnes vellem colligere, quibus homicidium detestantur, illudque vehementer damnant in iis etiam casibus, in quibus hodie illud nonnulli defendere conantur. Has Conciliorum sanctorumque Doctorum regulas sequi debemus, cum de homicidio judicamus; non rationi nostræ inniti, quæ ob peccatum obscæcata est, vel barbaris vanisque decepta sophismatibus Casuistarum, qui nec Evangelium, nec Traditionem reverentur.

Verum nonne hominibus illudunt, eorumque patientia aburuntur, qui dicere audent, homicidium permittentes opiniones probis innocentibusque favere, iniquis solum nocere, & furibus; cuicumque enim arma tradunt ad hos perdendos? Quid ergo? Divina lex, quæ calumniam, furtum, & injurias prohibet, severisque pœnis hæc opera punit, an non satis validum est propugnaculum ad iniquorum vim coercendam? Humanæ leges, quæ inique agentes morte puniunt, ad metum illis incutiendum, illosque coercendos forte non sufficiunt? A mundi igitur constitutione Regna omnia ac Reipublicæ non satis ratione & consilio valere; hoc siquidem crudele remedium ad improbos coercendos neglexere. Deus, qui tam perfectam Politicam populo suo dedit, & qui vel minima peccata punit; cur illum barbaras has exceptiones non docuit, quibus ab improborum calumniis & injuriis boni vindicantur? Christus ipse suorum discipulorum curam abjecisse videtur, illosque

losque impiorum injuriis objecisse, dum illis patientiam præcepit, ac seipfos defendere vult, ut ait Apostolus: *Non vosmetipsos defendentes (a)*.

Ut,

(a) Pudicitæ aggressorem, si alio modo repelli non possit, licite occidi, multi Probabilistæ affirmant; eoquod magnum consensus ac gravis peccati periculum puellæ immineat, virgineaque integritas fortunæ bonis superior, vitæ autem bono a pudicis fœminis plerumque æqualis æstimetur. Ast purioris Moralis Amatores hic quoque negativam tenent. Hunc siquidem casum a generali Præcepto *non occides* nec S. Scriptura, nec Patres, nec Pontifices nec Concilia excipiunt, neque urgens eum excipiendi ratio occurrit. Virginea enim pudicitia non in corpore, sed in anima residet; nulla proinde externa vi, sed solo liberæ voluntatis consensu perditur. *Corpus mulieris* (inquit S. Hieronymus cap. de pudicitia. 32. Q. 5.) *non vis maculat, sed voluntas.* Aggressor autem hisce in circumstantiis occisus vita æterna certo & irreparabiliter privatur; propter damnum autem proprium incertum, aut reparabile alteri certum, ac irreparabile inferre ordinata caritas prohibet. Si puella angustiata manibus, pedibus, totisque viribus renitatur, nec umquam invasori acquiescat, omne, quod debuit, fecit. Cæterum casum hunc (ait P. Concina lib. VII, in Decal. cap. 9. num. 3.) *illis accenseo, qui vix, aut ne vix quidem eveniunt. Ex historia ecclesiastica legisse me non recordor ex tot virginibus sincero virginitatis amore flagrantibus, ad lupanaria damnatis, Deum permisisse, ut vel una florem amitteret virginitatis. Legi plures divino afflatus Numine se ipsas occidisse, ut tantum thesaurum intaminatum custodirent.* Nullibi legi vel unam eo

Ut, quicumque hasce detestabiles de homicidio opiniones sequuntur, culpa vacent, satis est juxta novos hos Casuistas, intentionem illos suam recte dirigere; Exempli gratia, qui aliquem occidit, a quo alapam accepit, non ut se ulciscatur, illum occidat, nam sic agens peccaret; sed illum occidat dumtaxat, ut honorem suum tueatur, quod sibi licet. Mala doctrina argumento peiori defenditur; hoc siquidem peccato lata porta peccatis omnibus panditur. Bona intentio licitam non reddit actionem, quæ Deo lege sit verita, hæc enim suapte natura mala est, & mala semper manet; fecus actionum bonitas aut malitia non a præcipiente seu prohibente Deo penderet, neque a propria illarum natura; sed ab agente, qui bonam facile intentionem sibi fingere posset, dum malum operatur, sibi que persuadere non ex alio pravo fine revera se agere. Intentio actus est voluntatis, quæ iudicium intellectus sequi debet; intellectui autem ratio & veritas est sequenda; quam si non sequatur, errat, & peccat; hæc originalis peccati pœna est. *Approbare falsa pro veris* (inquit sanctus Augustinus) *non est natura instituti hominis, sed pœna damnati.* Pejus sane malum

est,
spiritu actam, ut irrueret in aggressorem, illumque interimeret. Arma castitatis sunt pudor, verecundia, modestia, invicta constantia, animi fortitudo, qua aggressores strenue repellantur; ad caelestis sponsi sinum recessus, & ardens divinae gratiae petitio. Hæc si servaverint virgines, ut stæque matronæ, numquam deerit ad repellendos impuros aggressores divinum validissimum praesidium.

Malefactorum occisio justa ac licita est. 55

est, sub vano & malitioso bonæ intentionis prætextu contra acceptum lumen, cognitamque veritatem agere. Nullo igitur pacto permittitur, ut homicidia fiant propter injuriosa verba, aut causas tam leves, quales novi isti Doctores afferunt, qui in ea tantum Universitate docere possent, quam Montanus, senex sancti Ludovici tempore celebris, moderabatur.

C A P U T IV.

Malefactorum occisio justa ac licita est.

Qui injuste alicui vitam eripit, homicida est; ille autem injuste eripit, qui sine legitima causa, sine auctoritate publica, ut jam diximus, alteri vitam adimit: Princeps, seu Magistratus, qui malos morte plectit, non modo non peccat, verum bonum opus & meritorium agit; *Dei enim minister est, vindex in iram ei, qui malum agit* (inquit Apostolus Rom. 13.). Si criminibus omnibus parcat, non hæc clementia est, sed crudelitas in Rempublicam, quæ flagitat, ut iniqui puniantur ad ea coercenda mala, quæ ex illorum impunitate promanant. Sanctus Ludovicus cum in capella sua existens peritam gratiam perperam concessisset, postquam Horas recitans in Psalmi 105. versiculum illum casu incidit: *Beati qui faciunt justitiam in omni tempore: eandem gratiam revocavit.*

At extremum aliud vitare Princeps debet, nempe crudelitatem, quæ tyranni vitium est. Non debet ex inanibus suspicionibus homines

plectere, qui ad Dei imaginem conditi sunt: debet iram suam compefcere, & sinere ut Judices juxta leges justitiæque formam sententiam ferant. Prudenter enim Principes magistratus statuunt ad ea etiam cognoscenda crimina, quæ seipfos attingunt; ne velut homines erroribus affectibusque subjecti innocentes perdant, reosque absolvant. Evenire tamen potest, ut Mag-natem aliquem quamvis proditiõis reum puniri Princeps nequeat, ne turbas in regno suo excitet, verum hi casus tamquam extraordinarii extra regulam sunt positi: ego vero existimo, si vera certaue sit proditiõ, nec palam revera Princeps punire illam possit, licere Principi non servato juris ordine subditum interficiendum curare.

Hæc in judicando a Magistratibus sunt servanda. 1. Oportet, ut in personam damnandam habeant auctoritatem.

2. Oportet, ut mortis causa sit justa; idest ut juxta leges crimen morte sit puniendum. Hinc Judex, qui ex passione, aut immoderato justitiæ zelo, vel ex avaritia morte damnaret reum, tritemium pœna potius puniendum, mortaliter peccaret, & damna ex illius morte secuta teneretur pro viribus refarcire. Si vero Judex innocentem sciret esse hominem, qui ex testibus reus apparet; deberet modis omnibus adniti, ut illius pateret innocentia, & sic mortem vitaret: quod si nequiret efficere, posset licite illum condemnare, si supremus esset judex quia lex illi præcipit, ut secundum allegata & probata sententiam ferat. Subalternus autem Judex pe-

Malefactorum occisio justa ac licita est. 57

est iudicium differre, vel ad superiorem remittere; & si posset, innocentem iuvare, ut e carcere fugiat, dummodo de illius innocentia certus omnino sit.

3. Oportet, ut juris ordo servetur; nam si Iudex juris ordinem exacte non servet, mortaliter peccat, quamvis illum damnet, qui reus revera sit.

4. Oportet, ut rationes omnes patienter Iudex audiat, quibus se accusatus turet; & ut ab illo captiosis interrogationibus vexando absteat, nisi illum subdolum esse hominem certo sciret, qui modis omnibus crimen suum tegere nititur: tunc enim liceret ad veritatem eruendam artificiosis interrogationibus uti. Tortura ordinarius est modus, quo veritas a reis eruitur; sed hac uti non licet, nisi adsit semiprobatio; nec ex confessione in tormentis facta, cum sit violenta, quemquam damnare licet.

5. Oportet, ut Iudex reum damnaturus omni passione vacet, nec odio, iræ, avaritiæ, aut cupiditati serviat in sententia ferenda. Caveat autem ne Principi blandiatur, qui illos sibi tradidit, quos iudicii forma perdere intendit. Id præcipue attendant Iudices extraordinarii, quos Commissarios vocamus, ne illud verum sit adagium, multum distare utrum quis a Justitia, an a Commissario damnetur.

CAPUT V.

Se ipsum occidere numquam licet.

Ethnici non modo licitum sæpenumero esse se ipsum occidere putaverunt, verum etiam heroicum id in aliquibus esse sunt arbitrari. Lucretiam omnes celebrant, quæ seipsam confodit, licet invita a Tarquinio fuerit oppressa. Catonem quoque summis laudibus efferunt, qui post Cæsaris victoriam vitam sibi eripuit. Verum illis est ignoscendum, qui Evangelii luce carere, animique vim actionibus iis metiebatur, quas furor, infirmitas, aut vanitas imperabat. De Lucretia sic loquitur sanctus Augustinus: *Quod seipsam, quoniam adulterium pertulit, etiam non adultera occidit, non est pudicitiae caritas, sed pudoris infirmitas. Non hoc feminae christianæ fecerunt, quæ passæ similia vivunt: tamen nec in se ultæ sunt crimen alienum, ne aliorum sceleribus adderent sua, si quoniam hostis in eis concupiscendo supra commiserat, illæ in seipsis homicidia erubescendo committerent (de Civit. Dei l. 19. c. 20.).*

In orbe Deus homines, velut dux milites in castris, locavit, qui locum suum sine ducis licentia non deserunt, vel si deserant, puniuntur.

Vitæ suæ homines non sunt domini; sed Deo in primis, deinde patriæ illam debent. Illa igitur uti pro libitu nequeunt, nec voluptatibus illam deterere, vel ad infamiam aliudve malum vitandum ipsam perdere. Dei providentiæ se debent

debent subicere, quæ illos infortuniis objicit, eumque exorare, ut sibi vim ad illa patienter ferenda, iisque bene utendum largiatur. Verum in suis Christiani calamitatibus sanctiori adhuc ratiocinio uti debent: Christianis enim considerandum est, ad patiendum se nasci, & in dolore esse felices, patientia siquidem Redemptori suo similes fiunt, tutumque sibi parant ad gloriam iter. Non illis propter dolores invisa vita esse debet, neque ad eos finiendos mors optanda, multoque minus procuranda (a).

Contra caritatem peccat, qui seipsum occidit; homo siquidem seipsum debet amare: peccat quoque contra justitiam, quia vitæ suæ, ut diximus, dominus non est homo, sed Deo patriæque suæ illam debet. Quamobrem nec illi licet se mutilare; qui vero se mutilaret, si Presbyter esset aut Religiosus, subiceretur Excommunicationi canonis. Si quis suadente diabolo, quamvis ad castitatem servandam id faceret, sicut imprudenti zelo fecit Origenes, quem propterea Ecclesia damnavit. Attamen si membrum gangræna vitiatum aut corruptum esset, recidi posset, quando secus vita servari nequiret. Qui vero

(a) Ex hac ipsa ratione nec licet alium occidere volentem, & petentem 1. quia sicut ego ita nec ille est vitæ suæ dominus: *Ego occidam, & ego vivere faciam*, inquit Deus (Deut. 32.). Cæterum propter bonum commune, vel altioris ordinis posse nos, ac quandoque debere animam nostram ponere, variaque pericula subire ex alibi dictis abunde patet.

vero vehementer dolorem timeret ex brachii amputatione sustinendum, vel ex alterius membri jactura, nec certus esset se hoc remedio mortem vitare posse, moriendi periculo se posset exponere, ne dolorem illum pateretur, quin esset suiipsius homicida.

Nec licet quoque permittere, ut alius nos occidat; quamvis contingere possit, ut morti se objicere aliquando liceat, imo oporteat. Hinc a latrone aggressus, qui vitam suam servare nequit, nisi illum occidat, eximium caritatis opus ageret, si se occidi permetteret, ne latronem peccato mortali obnoxium interficeret (*Sotus lib. 5. q. 1. art. 8.*). Tunc enim æternam aggressoris sui vitam temporali suæ anteferreret, quam sine peccato tueri posset; & sanctus Johannes Christi exemplum afferens inquit: *Quoniam ille animam suam pro nobis posuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere (Joan. 3.)*. Quandonam utilius fratribus hoc caritatis nostræ testimonium exhibere possumus, quam ubi de æterna illorum salute agitur? Non ut divites, aut potentes illos in mundo faciamus, mors est nobis obeunda, minoris enim temporalia hæc bona sunt æstimanda, quam nostra vita: æterna sola fratrum salus vitæ nostræ potest anteferri.

Qui ad fame moriendum esset damnatus, oblatum cibum sumere posset, imo ipsum Cajetanus ait ad famendum cibum teneri: alii tamen ad id non teneri existimant, sed censent posse illum Judicis sententiam exequi, sicuti damna-

tus

Se ipsum occidere numquam licet. 61

tus ad bestias potest vel se defendere, vel se occidi permittere.

Qui ita rigide jejunat, ut vitæ discrimen subeat, mortaliter peccaret, si se intenderet hoc pacto occidere; sed si ex pœnitentiæ zelo id ageret, nullum peccatum committeret: nihilominus si a Superiore moneatur, debet hoc exercitium omittre, melior est enim obedientia, quam sacrificium.

Virginum quarundam afferri possunt exempla, quæ vel se mucrone transfixerunt, sicut egit sancta Sophronia; vel se in rogum conjecerunt, veluti sancta Apollonia, aliæquæ plures, quæ propterea suimet ipsarum homicidæ visæ sunt. Verum singularibus hisce exemplis respondetur, Dei spiritu actas illas fuisse, adeoque a lege exemptas, juxta quam a carnifice mortem expectare, non illam sibi inferre debuissent: quare non illas Ecclesia in hoc imitandas proponit. Egregie de Sampson, qui domum evertens seipsum oppressit, ait sanctus Augustinus: *Nec Sampson aliter excusatur, quod seipsum cum ruina domus oppresserit, nisi quia Spiritus latenter hoc jusserat, qui per illum miracula faciebat. His igitur exceptis, quos vel lex justa generaliter, vel ipse justitiæ fons Deus specialiter occidi jubet, quisquis hominem, vel seipsum, vel quemlibet occiderit, homicidii crimine innectitur.*

CAPUT

CAPUT VI.

Abortum procurare omnino illicitum est.

Procurare abortum illi dicuntur, qui studiose quidquam agunt, sumunt, aut alteri sumendum præbent, ex quo fœtus; sive animati sive inanimati ejectio sequitur.

Docuere nonnulli, licite posse puellam, quæ propria culpa gravida est effecta, procurare abortum, ut familiæ suæ infamiam ex partu securam devitet, dummodo fœtus non sit animatus. Horrorem hæc opinio omnibus iis incutit, qui humanitatis sensum habent; & illusoria omnino est exceptio, quam subjiciunt, non enim certo scitur, quo tempore fœtus sit animatus. Communis opinio censet post quadraginta dies fœtum animari; sed doctissimi novi Medici tenent, id post tres dies evenire, & in tam ardua re pro sua sententia probabiles rationes afferunt. In hæc vero incertitudine puella abortum procurans homicidii committendi periculo se exponit; impedit enim ne suo fœtui anima infundatur vel illum jam viventem ante ortum occidit, quæ immanis est crudelitas. Potestne hoc nomine excusari, quod securam ex partu infamiam vitat? Hæc infamia commissi peccati justa est pœna, quæ pœnitentiæ spiritu est ferenda, non novo peccato vitanda. Illiberitanum Concilium pœnitentiæ plectit hoc crimen (a).

Con-

(a) Si conceptum semen ejicere, aut fœtum nondum animatum expellere liceret periculum esset.

ge

Abortum procurare omn. illicitum est. 63

Conceptum proin semen studiose ejicere, aut fœtum, antequam animetur, expellere semper illicitum ac grave peccatum est, quod ad homicidii specimen est reducendum. Si enim pollutio voluntaria mortale est crimen, quia semen a natura ad generationem, & speciei conservationem ordinatum frustranee perdit; quo magis abortus procuratio erit damnanda, quæ fœtum jamque inchoatum, & fors omnino animatum hominem pessumdat? Qui itaque procurare abortum volentes potionem sumunt, nimios motus, aut inordinatos saltus attentant, enorme peccatum committunt, & si hoc post quadraginta a conceptione dies fiat, atque ipse ejectionis, quem intendebant, effectus sequatur, veri homicidii reatum contrahunt, ac præter irregularitatem insuper incurrunt excommunicatio-

ne homines delectatione contenti, partum prolis negligenter, & sæpe impedirent, ut curis, & alendæ prolis laboribus liberarentur: quod in non leve humanæ speciei detrimentum cederet, econtra fornicationi & stupris, a quibus sæpe prolis timor absterret, nimium quantum multiplicandis occasio præberetur. Hæc, aliaque absurda Innocentius XI. prævidit, dum anno 1679. istas propositiones damnavit: *Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur.* Num. 34. *Videtur probabile omnem fœtum quamdiu in utero est, carere anima rationali, & tunc primum incipere eandem habere, cum paritur, ac consequenter dicendum erit, in nullo abortu homicidium committi.* Num. 35.

cationem, quam plerique Episcopi sibi reservant (a).

Peccant quoque, & in abortus crimine participant Medici, Chirurghi, pharmacopœ, qui puellis improvide talia medicamenta præbent, quibus fœtus expulsio, aut destructio causatur. Ejusdem peccati se reos faciunt mariti, qui nimis laboribus gravidas uxores onerant, ad gravem iracundiam provocant, aut omnino verberibus affligunt. Item illi qui uxoribus gravidis concitaras choreas vel offerunt, vel indulgent, quique nimium incontinentes conjuge partui proxima utuntur cum damno, aut non levi fœtus periculo.

Atta-

(a) Cum igitur pœnitens de abortu se accusat, Confessarius ex eo quærat 1. Utrum abortum sua ex actione secutum præviderit, ac intenderit? 2. Sitne effectus abortivus secutus, & quidem vi præcedentis actionis secutus? 3. Quoto conceptionis die hoc attentatum contigerit? Si ergo pœnitens abortionis effectum sive directe sive indirecte intendit, actu obtinuit, & quadragesimo post conceptionem die eundem obtinuit, tam pœnas canonicas, quam reservationem incurrit. Si prima conditio desit, nullum adest peccatum; si secunda, vel tertia deficiat, grave quidem scelus est commissum; sed nec censuræ, nec reservationi obnoxium. Porro nædum ecclesiasticum, sed civile quoque Jus in eos, qui abortum procurant, graviter animadvertit. Fœtus inanimati expulsionem procurantes exilio, fœtus animati abortum causantes ad judicem delati, & convicti morte puniuntur.

Reges, aut Prælatos occidere &c. 65

Attamen medicinam, quæ ex natura sua ad matris sanitatem non vero ad fœtus expulsionem servit, sumere licet, si aliter matri subveniri non possit, ac fœtus necdum animatus credatur; tali enim casu si abortus contingeret, omnino per accidens, ac præter intentionem sequeretur; nec fœta mater, jure suo utens, quidquam contulisset. Quodsi jam animatus fœtus sit, major cautela erit adhibenda. Si certo mater cum prole moritura prævideatur, nisi ei medicina subveniat, licita erit medicinæ sumptio, utpote favorabilis matri, nec hisce in circumstantiis nociva proli, jam alias peritura; si vero matrem absque medicinali potione morituram, prolem vero supervicturam verisimilius appareat, deneganda est medicina. Hancque vitæ caducæ jacturam christiana mater æquanimiter feret, ut proli Baptismi fluentis abluendæ vitam æternam comparet.

C A P U T VII.

Reges, aut Prælatos occidere nunquam licet.

Quemcumque auctoritate privata occidas, quintum, ut diximus, violatur præceptum; attamen alia sunt aliis homicidia graviora.

Regem occidere est in unctum Domini manus injicere, & sacrilegii speciem patrare; quoniam Rex persona sacra est. David hominum mansuetissimus occidi jussit Amalecitam, qui Saulem interfecerat, ejusque diadema & armil-

Godeau Theol. Mor. Pars II.

E lam

lam ad se attulerat. Eadem Pœna punit interfectores Isboseth, qui Saulis filius erat, licet illegitimus. Constantiense Concilium veluti hæreticam, & detestandam illorum opinionem damnavit, qui licitum esse tyrannum interficere afferebant (a). Numquam vel privata vel publica auctoritate occidere licet Principem, qui in populum suum tyrannidem exercet; sed quoniam, ut Sapiens ait, *cor regis in manu Domini* (*Prov. 21.*) expectandum est, donec crudelis, violentique Principis cor Deus mutet, illumque, ut id præstet, orare oportet: verum interea Princeps, licet crudelis, est tolerandus, ejusque scelerum supplicium divinæ justitiæ est relinquendum. Aodi Deus præcepit, ut Eglo-nem Moabitarum regem occideret; verum Deus supremus est Judex, qui in hominum seu vitam seu mor-

(a) Damnatæ propositionis iste est tenor: *Tyrannus potest a quovis licite, & meritorie occidi quocumque modo, maxime per insidias, non obstante quocumque juramento, vel confederatione apud eum, non exspectando sententiam judicis.* Rustici, plebei que homines novis contributionibus &c. onerati statim de Tyrannide conqueruntur, suosque Principes veluti Tyrannos traducunt, & averfantur. Jam si Tyrannum occidere licitum, & meritorium esset; quæso te, quot & quantis insidiis, mortisque violentæ jaculis undequaque Reges peterentur? Quam frequenter hujusce doctrinæ praxis accideret? Ast quantum divina Providentia pro Regibus, ac Principibus vigilet, quantumque & doctrinam hanc & praxim Deus aversetur, antiquis historiæ fastis, ac novissimis, prorsusque mira Stanislai II. Poloniæ Regis conservatione docemur,

mortem plenum jus habet, nec quidquam nisi iuste agere potest. At homines sive singuli, sive in corpus unum coacti errare possunt, & iniuste agere; adeoque eorum sententia non est temere amplectenda. In Gallia doctrina nostra ab iis solum impugnatur, qui animo Galli non sunt, licet in Gallia nati, & qui libentius exteros quosdam Auctores audiunt, quam celebres theologicas Facultates, veluti Parisiensem. In hoc demonstrando non ultra immoror, plures enim extant libri, in quibus hæc quæstio egregie discutitur.

Papa, Cardinales, Episcopi, Presbyteri, & Religiosi personæ sacræ sunt, quarum occisio gravior est, quam cæterorum, illique adnexa est excommunicatio famosi Canonis *Si quis suadente diabolo*. Neque solum homicidium huic censuræ subijcitur, sed mutilatio quælibet, sed percussio quoque gravis ense, manu, baculo, aut lapide inflicta; quælibet etiam atrox injuria, veluti lacerare vestes, in faciem conspuere, aut carceri mandare. Si Clerici percussio sit levis, & sine sanguinis effusione, non est Papæ reservata absolutio, illamque Episcopus potest impertiri; si vero enormis sit percussio, solus Papa potest absolvere, nisi percussor sit impubes, quo casu potest etiam Episcopus.

Non omnis Clerici percussio excommunicationi subjecta est, si joco fiat, aut ob correctionem, aut percussi qualitate ignorata. Si Clericus a marito cum uxore sua turpia agere invenitur, aut a fratre cum sua sorore, aut a patre

cum filia, vel a patruo cum nepte; tunc si occideretur, nulla adesset censura, quamvis hæc occisio peccatum esset mortale: parcit enim Ecclesia mariti, fratris, patris, patruive dolori ob sibi illatam injuriam.

Si consecratus Patriarcha, Archiepiscopus, aut Episcopus verberetur; si venenum illis porrigatur, aut carceri mancipentur, aut vi de loco ejiciantur; si hæc contra illos fieri jubeantur, aut consulantur, aut hæc facientes juventur, excommunicatio Papæ reservata incurritur. Idem dicendum est de Cardinalibus, licet non sint Episcopi. Eadem excommunicatio ab iis incurritur, qui verberant, vel occidunt Notarios, Advocatos, Procuratores, Judices, Auditores, qui officium suum in Romana curia exercent aut ad illud exercendum Romam petunt, si ejusdem officii causa crimen patretur. Qui Romam litis causa petunt, aut inde redeunt, eodem gaudent privilegio; atque hoc ideo cautum est, ut tuta omnibus ad justitiam via sit, quam a sancta Sede expetunt.

C A P U T VIII.

Moderamen inculpatæ tutelæ exponitur.

Et si quilibet ex suimet caritate vitam suam tue-
ri debeat, christiana tamen caritas naturali huic legi quasdam addit exceptiones; & primo requirit, ut nullum aliud conservandæ vitæ suæ remedium suppetat, necessumque sit omnino aut occidere, aut occidi: tunc justitiæ quidem
non

non opponitur, quæ alium ob sui defensionem occidere permittit; verum consulit, & juxta plerosque sanctos Patres præcipit, ut a latrone vel ab hoste aggressus vitam sibi potius eripi permittat, quam hostem aut furem ipse occidat.

Magnus sanctus Augustinus quæstionem sic perspicue solvit: *De occidendis hominibus, ne ab eis quisque occidatur, non mihi placet consilium, nisi forte sit miles, aut publica functione teneatur, & non pro se hoc faciat, sed pro aliis, vel pro civitate, ubi etiam ipse est, accepta legitima potestate, si ejus congruit personæ (epist. 154.).* In Tractatu de Libero arbitrio (lib. 1. cap. 1.) ait: *Quomodo apud divinam providentiam a peccato liberi sunt, qui pro his rebus, quas contemni oportet, humana cæde polluti sunt?* Porro res illæ, quas juxta sanctum Augustinum contemni oportet, sunt quæ nobis invitis auferri possunt: hujusmodi vero nonne est vita?

Nicolaus Pontifex interrogationi respondens, an liceret Clerico, qui ethnicum pro suimet defensione occiderat, in suo gradu permanere, & ad altiorem ascendere, inquit: *Scitote nullam nos occasionem dare, neque ullam tribuere licentiam eis quemlibet hominem occidendi (can. de his Clericis, dist. 50.).*

Optarem utique, ut doctrinam hanc Christiani cuncti susciperent; sed quoniam hoc minime sperandum est, hominum infirmitati aliquid est indulgendum. Communem igitur opinionem sequar, quæ civilibus, canonicisque legibus

gibus innitur, nempe licitum esse aggressorem interficere, quando ad propriam defensionem id est omnino necessarium, *cum moderamine inculpatae tutelæ*. Porro hæc inculpata moderatio requirit, ut alia nulla adsit evadendi via, neque fuga. Quamvis enim fuga strenuo homini indigna videri possit, tamen aggressoris vita salusque pretiosior est, magisque facienda, quam fugientis honor, qui proximi saluti est posthabendus. Contra vero sapientum judicio laudanda hæc fuga est, & perfectæ caritati omnino consona; inquit enim sanctus Paulus: *Non vosmetipsos defendentes, sed date locum iræ* (*Rom. 12.*). Non debent igitur juxta Apostolum Christiani aggressori obsistere, sed fugiendo locum dare iræ. Denique Doctores omnes uno ore affirmant, quemadmodum ob sui defensionem occidere aggressorem licet, ita licere ab aggressore se occidi permittere, ne in æternam hic damnationem cadat (a).

Quapropter non licet eos prævenire, quos vitæ nostræ insidiari scimus, sicut Casuistæ quidam

(a) Cum moderata, ac innoxia aggressoris occisio in praxi admodum difficilis, & non nisi ab homine mansueto, ac pio sit expectanda, enixe orandum, ne in ejusmodi angustias nos Deus conjiciat. Homines enim passionibus servientes plerumque occidunt, & quidem vindictæ spiritu occidunt, ubi vel fuga, vel vulneratio, vel dearmatio invasoris sufficeret. Imo quam sæpe fugitivum inimicum æstuans ira persequatur, jamque vulneratum occidat, flebilis experientia docet.

dam docent, ut jam diximus; ubi enim de homicidio agitur, nemini alterum aggredi licet. Momento temporis voluntatem mutare potest iniquus; nec malam voluntatem exequendi certa semper est occasio, sexcentique casus mutare eam possunt. Hinc si uxor sciat pugionem sub cervicali a marito fuisse conditum, ut clauso ostio eam dormientem occidat, non arbitror licere uxori prævenire maritum, ipsumque dormientem pugione confodere. Sotus ait dubium id esse (*Lib. 5. de justit. & jure cap. 8.*) at ego certum censeo non licere. Etsi enim hæc femina clausa sit, & videatur aggressa; tamen quomodo scit mariti iram, dum ipsa dormiat, non esse mitigandam, ipsumque voluntatem suam non esse mutaturum? Quod si jam aggressa pugionem e mariti manu eriperet, ipsumque feriret, naturalis & licita hæc esset defensio (a).

Alius quoque casus est excipiendus; videlicet si Rex exempli gratia, aut persona publica Reipubli-

(a) Moderamen inculpatæ tutelæ nonnulli Auctores nimium quantum extendunt. Non solum *actualiter invasum* nece invaloris suam tueri vitam, sed & probabilibus ex signis *proxime invadendum* eodem modo defendere se posse asserunt. Ast hanc opinionem anno 1700. Clerus gallicanus damnavit, eamque omnes cordati abhorrent. Talis enim præveniens jam non sui defensor, sed inimici aggressor foret. Alias malas hujusce sententiæ sequelas quilibet oculatus facile perspiciet.

publicæ valde utilis infimæ notæ hominem, ac
 Reipublicæ inutilem aggredere, huic non li-
 ceret ob sui defensionem illum occidere, sed se
 potius deberet occidendum præbere. At si puel-
 la se ab aliquo mox violandam cerneret, nec
 virginitatem suam aliter quam se occidendo ser-
 vare posset, non illam homicidii damnarem;
 plures enim sanctæ virgines id fecere, quas
 Ecclesia veluti martyres honorat. Attamen cre-
 derem non esse id a virgine patrandum, nisi pe-
 culiari Dei afflatu ad id se motam sentiret, vel
 nisi prudenter timeret a voluptate se illectam in
 turpem actionem consensuram. Cum enim vi-
 pudicitia amittitur, nulla labes virginitatem pol-
 luit, nec præmium amittit, imo duplicem a Deo
 coronam tunc accipit; sicuti respondit sancta
 Lucia tyranno, qui sibi stuprum minatus fuerat:
*Si invitam jufferis violari, castitas mihi duplica-
 bitur ad coronam.*

C A P U T IX.

Belli justii assignantur conditiones.

Bellum magna est & inevitabilis homicidiorum
 occasio, quæri que potest, an Christianis li-
 ceat. Nostri temporis Anabaptistæ illud dam-
 nant, & Lutherus etiam adversus Turcas illud
 improbat; at catholica Ecclesia bellum interdum
 licitum esse docet.

Sanctum Joannem Baptistam interrogabant
 & milites, dicentes: *Quid faciemus & nos?*
 Et ait illis: *Neminem concutiatis, neque calum-
 niam*

niam faciatis: & contenti estote stipendiis vestris (Luc. 3.). Ethnicorum Imperatorum exercitus pleni erant Christianis, qui veluti cæteri & urbes oppugnabant, & cum hostibus congregabantur. Locutus est Dominus ad Moysen, dicens: Hostes vos sentiant Madianitæ, & percussite eos (Num. 25.). Præcepit quoque Dominus populo suo, ut destrueret Amalec: Percusserunt igitur & hunc cum filiis suis, universumque populum ejus usque ad internecionem (Num. 21.); promisit quoque, se in bello eidem opitulaturum: Nolite timere, Dominus pugnabit pro vobis (Exod. 14.). Ad Davidem autem ait Abigail: Prælia Domini tu præliaris (I. Reg. 25.). Ipse vero David ita canit: Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum (Psalm. 147.).

Sæpissimè Deus Christianos Imperatores bellantes adjuvit vel contra infideles, vel contra rebellantes. Fulgida in cælo Crux Constantino apparuit, circa quam hæc verba erant adscripta: In hoc signo vinces. Si privatis hominibus vitam suam licet defendere, vim vi repellere, & bona sua coram Judice vindicare; quomodo non licebit Principibus ditionem suam ab hostibus tueri, aut captas ab iis urbes armis reperere, aut illatam sibi injuriam, quæ regni honorem & felicitatem lædit, ulcisci? Bello Principes jura sua tuentur, aut recuperant; illudque plerumque suscipere non modo possunt, sed debent; cum enim regna sua tueri debeant ac protegere,

caveant oportet, ne illorum turbetur quies, ne potentia labatur, neve splendor obfusceretur.

Prima conditio, qua bellum permittitur, est causæ *justitia*; soli enim Principes, qui omni Religionis sensu carent, bella gerunt ex injusta causa, ob vindictam, vanitatem, & superbiam.

Secunda belli conditio est, ut qui bellum ciet, legitimam belli gerendi habeat *auctoritatem*. Oportet, ergo, ut Rex, aut Reipublicæ Princeps pro communi bono bellum gerat. Regnorum suorum defensio, usurpatarum ditionum recuperatio, gravium atrociumque injuriarum negata satisfactio, jurium suorum conservatio, rebellium punitio, sociorum protectio, justæ sunt belli causæ; at veræ Religionis defensio sanctior est belli causa, pro qua Reges nostri maria transmittere, & infidelibus bellum inferre non dubitarunt, ut Palæstinam ab illorum jugo liberarent.

Tertia conditio est, ut belli gerendi recta sit *intentio*, ne pravis nostris cupiditatibus obsequamur, ne regni amplificandi, aut famæ acquirendæ causa ducamur: *Pacem habere debet voluntas, bellum necessitas* (inquit sanctus Augustinus *de Civit. l. 5. cap. 24.*). Tot peccatorum bellum est occasio, & tot affert mala, ut ex sola necessitate sit suscipiendum; ipsosque inter belli strepitus pax jugiter est optanda. Ita filios suos docet Ecclesia. Theodosium a bello redeuntem hortatus est sanctus Ambrosius, ut aliquamdiu a sacra Synaxi abstineret, non quia pec-

Belli iusti assignantur conditiones. 75

peccasset, sed oblatae super altare victimae causa, quae pacis est hostia.

Bello non se immisceat odium; & ubi injuriarum satisfactionem hostis offert, aut bona vel ditiones occupatas restituit, debet Princeps arma deponere, quoniam belli gerendi causa sublata est. Durante bello non damna quaelibet hostibus inferre licet, sed illa solum, quae ad illos vincendos, & ad jus suum vindicandum profunt. In Deuteronomio haec Deus Judaeis praecepit: *Si quando accesseris ad expugnandam civitatem, offeres ei primum pacem. Si receperit, & aperuerit tibi portas, cunctus populus, qui in ea est, salvabitur, & serviet tibi sub tributo. Sin autem foedus inire noluerit, & coeperit contra te bellum, oppugnabis eam. Non succides arbores, de quibus vesci potest, nec securibus per circum debes vastare regionem, quoniam lignum est, & non homo, nec potest bellantium contra te augere numerum (cap. 20.)* Non ergo hostium regionem vastare licet, nisi ad victoriam omnino esset necessarium; & humanitatem semper aliquam fratribus suis praestare debent Christiani; nec barbarorum mos est imitandus, qui flammis omnia tradunt, & indelebilia furoris sui relinquunt vestigia. In urbium expugnatione clari Duces magnas semper crudelitates prohibuerunt, eas subegisse contenti; cum vero eas militibus depopulandas reliquerunt, incendia vetuerunt & stupra. Hominum enim more, non ferarum bellum est exercendum.

Porro

Porro quemadmodum Princeps pie ac serio belli causas debet perpendere, nec temere bellum suscipere, ita nec milites, nec subditi belli justitiam examinare tenentur: sufficit, ne prorsus injustum credant, & in dubio Princeps sequendus est, illique obtemperandum. Si vero milites extranei sint & stipendiarii, non possunt Principi militare, nisi certo putent bellum esse justum: id debent attendere, qui Principi cuiusque militant, nec examinant utrum justum sit bellum, necne. Qui pro infidelibus contra Christianos pugnant, excusari nullatenus possunt, & apostatæ quodammodo fiunt.

Princeps injustum bellum gerens damna omnia, quorum causa est, resarcire tenetur. At si revera justum sit bellum, sed non recta sit Principis intentio, peccat quidem, non tamen ad restituendum adstringitur.

Hic autem Principis de Conti nequeo præterire exemplum, quod Gallia tota mirata est. Postquam malo ductus fato adversus Regem suum pugnavit, arma posuit, & cum Rege in gratiam rediit; majus autem a Deo beneficium accepit; pœnitentiæ scilicet gratiam. Peccatum namque suum ingentibus austeritatibus expiare curavit, verum & provinciæ suæ locis illata damna reparare satagit: hæc diligenter recenseri jussit, magnamque pecuniæ vim illuc misit, qua belli damna ab incolis passa sarciret. Si novum quempiam Casuistam consulisset, probabilibus saltem rationibus a restituendi onere fuisset exemptus; sed Evangelii tantum regulis paruit, quas pius Episcopus fideliter illi explicavit.

CAPUT

C A P U T X.

Duellum omni lege est interdictum.

Duellum est pugna duorum, qui crudeli hoc & diabolico invento acceptam injuriam ulcisci cupiunt. Naturali lege illud prohibetur; hæc siquidem homini jubet proximum suum vel ejusdem naturæ consortem amare, mutisque officiis societatem fovere. Qui duellum exhibet, seipsum non amat, nam se morti objicit, aut adversarium suum occumbendi periculo exponit: si duellum offeratur, acceptare illud non licet. Nam qui duellum acceptat, aut innocens est, aut reus: si innocens est, nec alterum læsit, cur se morti objicit? si vero reus, cur innocentem conjicit in vitæ discrimen? Non est suæ vitæ, nec alienæ dominus: hæc Deo reddenda est, cum illam postulabit, vel Reipublicæ est conservanda. Nemini igitur licet vel suam, vel alterius vitam temere periculo exponere.

Dei lex homicidium prohibens duellum quoque vetat. In Exodo perspicue dicitur: *Si quis per industriam occiderit proximum suum, & per insidias: ab altari meo evelles eum, ut moriatur (cap. 21.).* Idem in Deuteronomio repetitur: *Si quis odio habens proximum suum, insidiatus fuerit vitæ ejus, surgensque percusserit illum, & mortuus fuerit: non misereberis ejus, & auferes innoxium sanguinem de Israel, ut beneficit tibi (cap. 19.).* Non hic distinguitur, utrum quis proximum suum duello occiderit,
an

an per insidias: sed universim homicidium prohibetur. Textus, quos ex Evangelio & sancto Paulo attulimus, pariter evincunt duellum juri divino esse oppositum.

Lex quoque ecclesiastica duellum prohibet. Valentini III. Concilii tempore frequentia erant in Gallia duella, aut pro privatis ulciscendis injuriis, aut pro falsis accusationibus refutandis. Gundebaldus Burgundiæ Rex hanc consuetudinem firmarat lege, quæ ab ejus nomine dicta est. Avitus Viennensis Episcopus huic legi obstitit, & ad hunc tollendum abusum in III. Valentino Concilio collecti Episcopi sequens Decretum condidere: *Et quia ex hujusmodi juramentorum, imo perjuriorum contentione, etiam usque ad armorum certamen solet prorumpi, & crudelissimo spectaculo effunditur cruor belli in pace, statuimus juxta antiquum ecclesiasticæ observationis morem, ut quicumque in tam iniqua, & christianæ pacis inimica pugna alterum occiderit, seu vulneribus debilem reddiderit, velut homicida nequissimus, & latro cruentus ab Ecclesia, & fidelium cætu separatus, ad agendam pœnitentiam omnibus modis compellatur. Ille vero, qui occisus fuerit, tamquam sui homicida, & propria mortis spontaneus appetitor, a dominicæ oblationis Communione habeatur alienus, & cadaver, juxta sanctorum Canonum decreta, cum psalmis vel orationibus ad sepulturam non deducatur. Addunt a christianissimo Imperatore petendum esse, ut Edictis suis detestandum hunc morem abroger.*

Duellum omni lege est interdictum. 79

Lateranense II. Concilium nundinas prohibet, in quibus solebant milites duellum inire, ut vires suas probarent; jubetque mortuum in duello ecclesiastica sepultura esse privandum.

Postremum Tridentinum Concilium excommunicat ipso facto omnes Principes, qui duella publica sua in ditione permittunt. Bellantes item & paternos eadem pœna punit, additque bonis suis omnibus esse spoliandos, perpetuo infames fore, & ecclesiastica sepultura in duello mortuos esse privandos.

Pontifices Nicolaus I. Julius II. Leo X. Clemens VIII. Pius IV. Gregorius XIII. & Clemens VIII. particulares ediderunt Constitutiones, ut sub ecclesiasticis censuris duella prohiberent. Nostri quoque Reges severissimis Edictis illa prohibere; & Ludovicus XIV. tam severum expressamque Edictum edidit, tamque sollicitè ejus observantiam curavit, tamque exemplaribus pœnis ejusdem violatores puniit, ut crudelem hunc morem e Gallia omnino eliminandum sperare liceat.

His positis argumentis, & prohibitionibus, quomodo novus Casuista scribere audet, posse virum nobilem duellum acceptare, si illud recusans infamis evaderet; posse vero a viro nobili duellum offerri, si quando ipse aut injuste accusetur, aut alius sibi mortem minetur? Idem plerique alii Casuistæ docent; & licet duellum formaliter acceptare licitum esse negent, tamen indirecte illud acceptari posse docent, & modum

modum tradunt, quo vir nobilis duellum offerenti respondeat: quasi Deus, qui cordis intima speculatur, verbis falli posset. Vana eorum ratio est, quia honorem suum tueri licet, quemadmodum defendere licet vitam, quæ honore ipso est vilior. At definiendum in primis est, quid sit honor. Profecto, ut Philosophi docent, verus hic esse debet, ex virtute ortus, & quædam veluti ejusdem imago. Porro honor, qui duello tueri creditur, estne constans verumque bonum, & ex virtute ortum? Cunctis homines id fatentur? Evangelii lex, quam sequi debet Christianus idne docet? In sola pene Gallia duellorum viguit usus: cæteræ nos gentes stultos ac furentes putarunt, dum hac via jura nostra turati sumus. Evangelium nos jubet bonum pro malo reddere, & pro calumniantibus orare; tantum abest, ut eos mortis periculo objiciamus. Hic honor vana chimæra est, quam diabolus, qui ab initio homicida fuit, velut quid solidum in hominum corda misit; unde seducti legem iniquam condiderunt, cui mundi amatores obtemperarunt, illam vero sapientes semper contempserunt, & improbarunt. Quam obrem ridiculum est asserere; licitum alicui esse in duello pugnare, ne ignavus censeatur (a).

A bar-

(a) Hanc ipsam propositionem Alexander VII. damnavit: *Vir equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.* Est num. 2. Benedictus XIV. ut novos quosdam duellantium patronos corrigeret edita anno 1752. Constitutione *Detestabilem*, sequen-

Duellum omni lege est interdictum. 81

A barbaris stultisque hominibus ille contemne-
tur; verum si probus est, egregiisque factis
illustris, nullam veri honoris jacturam faciet.
Vira verum & solidum bonum est, quod falsæ
opinionis non est comparandum; illam autem iis
artibus defendere licet, quas humanæ, divinæ
que

quentes tamquam falsas scandalosas, & pernicio-
sas prohibuit propositiones. 1. Si vir militaris,
nisi offerat, & acceptet duellum tamquam formi-
dolosus, timidus, abjectus, & ad officia militaria
ineptus haberetur, indeque officio, unde se, suosque
sustentat, privaretur, vel promotionis, alias sibi de-
bitæ, ac promeritæ spe perpetua carere deberet, cul-
pa, & pœna vacaret, sive offerat, sive acceptet
duellum. 2. Excusari possunt etiam honoris tuen-
di, & humanæ vilipensionis vitandæ gratia acce-
ptantes duellum, vel ad illud provocantes, quando
certo sciunt, pugnam non esse secuturam, utpote
ab aliis impediendam. 3. Non incurrit ecclesiasti-
cas pœnas, ab Ecclesia contra duellantes latas, Dux,
vel Officialis militiæ acceptans duellum ex gravi me-
tu amissionis famæ & officii. 4. Licitum est in
statu hominis naturali acceptare, & offerre duel-
lum ad servandas cum honore fortunas, quando
alio remedio earum jactura propulsari nequit.
5. Asserta licentia pro statu naturali applicari etiam
potest statui civitatis malæ ordinatæ, in qua nimi-
rum vel negligentia, vel malitia Magistratus ju-
stitia aperte denegatur. Dein confirmatis pœnis
in Jure contra duellantes statutis insuper decla-
ravit, sepulturæ sacræ privationem, a Tridenti-
no in loco duelli morientibus dictatam, posthac
etiam ab iis, qui ex vulnere accepto extra lo-
cum conflictus decedunt, incurrendam, sive
duellum publice sive privatim indictum fuerit,
sive morturiens pœnitentiæ signa dederit, atque
Godeau Theol. Mor. Pars II, F a pec-

que leges permittunt. Illusio est asserere duellum acceptari posse, si quis hanc formet intentionem, se nolle seipsum ulcisci, verumtamen velle honorem suum tueri. Hæc enim intentio efficere numquam potest, ut divina lege & humana veritum duellum liceat, neve violetur illud præceptum: *Non occides.*

Disputant Doctores, an inter duos Reges liceat duellum, quo belli causas invicem definire volunt; quemadmodum ad bellum finiendum, quo flagrabat Europa, Carolo V. obtulit Franciscus I., qui ad constitutum locum revera illum expectavit.

Rarus admodum est iste casus; & quin illum decidam, dicam posse Regem, qui gravi & periculoso bello populos suos premi videt, communibus calamitatibus ita commoveri, ut post tentata frustra media quælibet ad pacem ineundam cum hoste, qui obstinatus est, & a pace abhorrens, ipsi liceat pro communi salute in singula-

a peccatis & censuris absolutus fuerit, five non &c. sublata Episcopis locorum super hac pœna dispensandi facultate. Porro pœnæ canonicæ contra duellantes latæ sunt 1. Excommunicatio latæ sententiæ tam ipsos congregientes, quam paternos, fautores, spectatores studio illinc venientes ligans. 2. Privatio sepulturæ ecclesiasticæ respectu illius, qui in duello vel propter duellum vivere desiit. Hisce accedit gravis obligatio satisfaciendi uxori, liberis; ac creditoribus occisi; si nempe hic supervivendo ex sua negotiatione, vel annuis pensionibus sufficienter illis providere, atque satisfacere potuisset.

gulari certamine vitam suam exponere; dummodo prius cum regni proceribus, doctisque hominibus consilium suum communicarit, lumenque a Deo ad recte deliberandum petierit. Cum enim cæpta jam inter utrumque exercitum pugna, inter confertos hostes Principem inimicum querere, & cum illo congregari nequeat; si ab armis paullisper cessent exercitus; ut duos illos Principes invicem congregantes spectent, verum hoc esset duellum, quod jura cuncta permitterent. Possent etiam hi Principes inter se convenire, ut se invicem pugna jam inita quaererent; verum oporteret, ut vindictæ cupido abesset, aut prævalendi ambitio, sed tantum pro communi Reipublicæ bono arma tractarent.

Licite quoque possent duo Principes milites aliquot e suis exercitibus seligere, qui invicem pugnantes finem bello imponant: Si vero ad virium dumtaxat ostentationem id fieret, licitum esse non arbitrarentur.

Torneamenta, quæ in Festis publicis fiunt, in quibus aut lancea rumpitur, aut adversus militum manum oppidum oppugnatur, licita sunt, quia quodlibet homicidii periculum ab iis abest: at taurorum ludi, qui in quibusdam regionibus valde sunt frequentes, licite fieri nequeunt, quia grave in iis periculum adest, ethnicumque morem nimis imitantur. Sanctus Pius Papa V. Kalend. Novembr. anni 1557. Constitutione sua sub excommunicationis pœna illos prohibuit, & ecclesiastica sepultura eos privat, qui in illis occumbunt. Navarrus hanc affert

affert exceptionem, videlicet si taurorum truncata essent cornua, nec probabile ullum effectus necis periculum. Id vero est difficillimum, & aliquod semper periculum adest: præterea christiano homine indigna res est, ut cum ferocibus belluis de virium præstantia certet. Illos tantum Ethnici leonibus objiciebant, qui ad mortem damnati erant.

C A P U T XI.

*Homicidium proditorium & casuale
explicantur.*

Homicidium casuale illud est, quod præter intentionem agentis, & casu accidit: modo mortale peccatum est, modo veniale. In veteri Testamento refugii urbes Deus statuit in qualibet Tribu, ut illuc confugerent, quicumque præter intentionem aliquem casu occidissent. In Ecclesia Principes templa pro reorum immunitate concesserunt, & prisca Episcopi sollicitè illam tuebantur. At Pontifices decrevere, ne grassatores illa gauderent: hocque S. Pius V. edita Bulla confirmavit. Adeo increverat immunitatis abusus, ut in Italia Ecclesiæ latronum & grassatorum tuta essent refugia.

Casuistæ quidam *proditoris* nomen male explicant, dum eos tantum proditores vocant, qui ad aliquem dolo occidendum acceperunt pecuniam; illos vero, qui non accepta pecunia, sed vindictæ, vel amicorum causa aliquem interficiunt, proditores non appellant. Hæc explicat

Homicid. proditorium & casuale &c. 85

plicatio non minus legi, quam sensui communi
adversatur. Ideone homicidium Ecclesiastica
immunitate est indignum, quia pro pecunia
committitur? Pecunia, quæ homicidæ traditur,
ullamne deformitatem homicidio addit? Nonne
æque, imo magis iniquum est, si quis alterum
occidat ulciscendæ injuriæ causa, aut amico ob-
sequendi gratia, quam si homicidium commit-
tat, ut suæ egestati succurrat, quemadmodum
solent banniti? Summorum Pontificum Bullas
sic interpretari, nonne idem est ac Christi Vica-
rii auctoritatem contemnere, illamque suo sen-
sui subijcere. Huic sane auctoritati injurius est
Diana, dum ait: „ Fateor quidem id a Ponti-
fice esse dictum, velut Ecclesiæ capite; atta-
men dixit juxta sphaeram probabilitatis judicii
sui“. Proditiones in Italia quotidie fieri
ab iis videmus, qui proditionem exequi student
prope Ecclesiam aliquam, ad quam confugiunt;
ibique intolerabili abusu morantur, quin sæcula-
ris judex illos audeat abducere, donec aut gra-
tiam obtineant, aut res suas componant. Jure
in Gallia hoc privilegium non conceditur, quod
impunitatem homicidis tribuens ad homicidia
patranda animum addit.

Vidimus jam ab Ancyrano Concilio involun-
taria homicidia septem annorum pœnitentiæ sub-
ijci: adeo Ecclesia humani sanguinis, & præci-
pue christiani effusionem est detestata, quam
novi quidam Casuistæ parvi pendunt.

Qui ad licitum opus incumbens aliquem casu
interficit, nullum peccatum committit, dum-
modo

modo ex tali opere homicidium passim non sequatur. Exempli gratia, dum in sylva quidam venatur, sagittam, aut ignitum globum in aliquid se movens immittit, hominemque casu occidit: hoc est homicidium prorsus involuntarium, quod culpa omni vacat. Sed si venationis locus publicum esset iter, qua viatores saepe transeunt, mortaliter peccaret, si necessarium non adhiberet diligentiam, ne quemquam ictu suo læderet. Item si quis, posito signo quo sibi transeuntes caverent, lapides ex domus suæ retro projiceret, non peccaret, si in caput transeuntis lapis caderet; si vero nullum signum posuisset, aut daret, peccaret mortaliter.

Patres vel matres, qui infantes, antequam ætatis suæ annum expleverint, in lecto suo dormientes detinent, mortaliter peccant, si illos suffocent; hi siquidem Synodalia statuta id prohibentia violant, puerosque suos evidenti periculo exponunt. Hinc Clericus quoque, qui venando hominem occideret putans esse feram, mortaliter peccaret, & fieret irregularis, quia ipsi venatio a Canonibus est vetita, & propterea vacat rei illicitæ (a).

Qui novit, se ebrium solitum esse quemcumque sibi primo occurrentem percutere, aut

(a) Hæc de venatione, aut alia actione non precise illicita, sed simul periculosa, ea nempe quæ sæpe mortem inducere solet, intelligi debent; quia secluso hoc periculo vix adhuc mors inde secuta operanti potest esse voluntaria, adeoque nec ei imputari. Ita hodie Communis.

Homicid. proditorium & casuale &c. 87

illos qui secum potant, mortaliter peccat, si aliquem in sua ebrietate occidat.

Quando Princeps auctoritatem suam omnem ad homicidia impedienda non adhibet, mortaliter peccat, & homicidiorum omnium, quæ in ditione sua patrantur, fit particeps. Præterea si duella non prohibeat, nec in duello certantes puniat; vel si certantes laudet, quoties initur duellum, ipse quoque peccat.

Urbis Gubernator, aut Rector, qui scit nocte errare in urbe latrones, qui patrant homicidia, mortaliter peccat, si excubias non statuat, nec satellites per urbem cursitare jubeat.

Advocatus, qui clientis sui innocentiam nec attente considerat, nec diligenter tuetur, si propterea hic morte damnetur, mortaliter peccat, nec a sua ignorantia excusatur.

Similiter peccat Medicus, qui ex artis suæ ignorantia ægrum interimit; uterque siquidem artem suam scire debet, vel illam dimittere.

Parentes, qui adolescentibus suis, quos rixosos sciunt, arma deferre permittunt, homicidiorum, quæ ab his patrantur, participes fiunt.

Magnates, qui leones aut feras bestias in palatio suo alunt, homicidiorum rei sunt, quæ evenire possunt, si bestiæ diligenter non custodiantur.

Si alicujus mors ideo eveniat, quia id facere omisisti, quod caritas præcipit, efficeris homicidii reus. Exempli gratia, si pauperem fame pereuntem, ut ait sanctus Augustinus, *non pavisti, occidisti.*

Qui testimonio suo innocentem potest a morte eripere, debet illud reddere, quidquid inde mali evenire sibi possit; quod nisi faciat, mortaliter peccat, & est homicidii reus. Item si quis insidias novit alterius vitæ paratas, hunc debet admonere, alioquin mortis ejusdem reus efficitur.

Qui homicidium directe, vel indirecte consulunt; veluti parentes qui de accepta injuria coram filiis irati conqueruntur, & vindictæ desiderium declarant; aut filiis hæreditatem concessuros se negant, nisi vindictam fumant; homicidii rei sunt, si ex his sermonibus excitatus aliquis homicidium committit.

Qui arma præbent, aut proditores recipiunt, vel prodicionem laudant, crimen pariter participant: qui vero post patratum scelus illud laudant, eidem quodammodo participare censentur.

Non modo actuale homicidium quinto præcepto prohibetur, sed quidquid illud prævenit, aut comitatur, veluti gladium, vel telum parare, venenum miscere, societatem inire, proditores convivio excipere, atque his similia: hæc omnia mortalia peccata sunt, licet homicidium non sequatur. Præterea hoc præcepto prohibentur verbera, mutilatio, veneni porrectio, denique vis quælibet, atrox injuria, contumelia, quæ verbo, vel opere fiat.

C A P U T XII.

Pœna canonica contra quinti præcepti violatores.

Qui Presbyterum occidit, duodecim annis pœnitentiam agat.

Si quis Presbyterum voluntarie occidit, a carne & vino abstineat, cunctisque diebus jejuset præter dies festos & dominicos; non equitet, arma non deferat, per quinquennium Ecclesiam non ingrediatur, sed ante januam assistat; post quinquennium Ecclesiam ingrediatur, sed non communicet, & inter auditores moretur: post decennium communicet, & equitet (*Pœnit. Rom. tit. I. cap. I. & t. 2. c. 24. Burcard. l. 6. c. 8.*).

Qui aliquem ecclesiastici Ordinis occiderit, aut Psalmistam, aut Ostiarium, aut Lectorem, aut Exorcistam, aut Acolythum, aut Subdiaconum, aut Diaconum, aut Presbyterum, vel qui consilium dat, ut horum aliquis occidatur, peculiarem agat pœnitentiam: id est pro Psalmistæ morte quadraginta diebus pane & aqua jejuset; pro Ostiario, Lectore, Exorcista, Acolytha, Subdiacono, Diacono eodem tempore pœnitentiam agat. Si quis vero Sacerdotem voluntarie occiderit, tamquam pro octo homicidiis pœnitentiam agat, nec umquam cesset a pœnitentia (*Burc. lib. 9. & 17. Pœnit. Rom. tit. I. c. 32. Conc. Vorm. c. 2.*).

Si quis Presbyterum occidit annis viginti octo pœnitentiam agat. Qui vero Presbyterum

occidit, a quo armato est aggressus, pœnitentiam agat decem annis (*1. part. 10. c. 15. Pœnit. Rom. tit. 1. c. 13.*).

Si quis partem suam, matrem, fratrem, vel sororem necet, ab Eucharistia suscipienda toto vitæ suæ tempore repellatur, a carnibus semper & a vino abstineat, item secunda & quarta cujuslibet hebdomadæ die jejuset (*Greg. lib. 11. ep. 8. ad Bonif. Pœnit. Rom. tit. 1. c. 21.*).

Si quis patrem suum, matrem, fratrem, sororem, patruum, amitam, aut novercam occiderit: si casu hoc egit, & non ex ira, tamquam pro homicidio voluntario pœnitentiam agat: Si vero voluntarie & ex ira id patravit, unius anni tempore ante Ecclesiæ januam Deum orans morabitur; quo transacto in Ecclesiæ angulo per alium annum manebit; deinde si pœnitentiæ fructus in ipso appareat, poterit Eucharistiam suscipere, carnibus tamen vesci ipsi non licebit. Jejunabit diebus omnibus, exceptis festis; tribus vero per hebdomadam diebus vinum non bibet, nec cerevisiam, nec birram, nec liquorem ullum melle mixtum, non equitabit; arma non deferet, nisi contra Infideles; nec matrimonium poterit contrahere (*Syn. Vorm. cap. 30. Burc. lib. 19. p. 1.*).

Qui patrem suum, vel matrem voluntarie occiderit, extra patriam suam septem annis exulet, & in lacrymis gemitibusque usque ad mortem pœnitentiam agat: quod si voluntarie patricidium non commiserit, decem annis juxta

Pres

Pœnæ canon. cont. quinti præcepti &c. 91

Presbyteri iudicium agat pœnitentiam (*Pœnit. Rom. t. I. c. 14.*).

Qui voluntarie filium suum filiamve occiderit, fratrem vel sororem, quinque annis a patria sua exulet, quibus expletis pœnitentiam agat annis viginti. Qui voluntarie avum suum vel aviam, aut neptem, aut focerum, patrum, vel amitam, aut sororis suæ filium filiamve, aut consobrinum suum vel consobrinam a tertio usque ad septimum gradum: duodecim annis pœnitentiam agat, si intra tertium gradum homicidium commisit; si intra quartum, annis undecim; si intra quintum, decem; si intra sextum, novem; si intra septimum, octo. Si vero homicidium non sit voluntarium, juxta Presbyteri iudicium pœnitentiam agat.

Qui filium suum, filiamve spiritualem, dominum, dominamve, vel uxorem suam voluntarie occiderit, per quinquennium exulet; quo expleto, pœnitentiam agat quindecim annis, nec arma deferat: si vero voluntarium non sit homicidium, septem annis pœnitentiam agat.

Si quis vitricum suum, aut novercam, generum vel nurum, vel privignum, aut privignam occidit, decem annis pœnitentiam agat: si vero voluntarium non sit homicidium, quinque annis.

Si quis involuntarie filium suum occidit, pœnitentiam agat tamquam pro homicidio voluntario.

Mater, quæ filios suos occiderit, post annorum septem pœnitentiam in monasterium detradatur, in quo ad mortem usque deget.

Mulier,

Mulier, quæ post partum filium suum filiamve occiderit, duodecim annis pœnitentiam ager, nec umquam pœnitentia omni carebit. Si ob paupertatem, aut filios alendi difficultatem illos necavit, septem annis pœnitentiam ager (*i. part. 10. cap. 103. Pœnit. Rom. t. 1. c. 26. Burc. l. 10.*).

Mulier, quæ voluntarie abortum facit, tribus annis pœnitentiam agat; si vero invita abortum patitur, tribus quadragenis.

Mulier, quæ fœtum suum voluntarie ante quadragesimum a conceptu diem necat, per annum pœnitentiam ager: si vero post quadragesimum a conceptu diem, tribus annis: si edito jam fœtu illum necat, tamquam pro homicidio ager pœnitentiam (*Pœnit. Rom. tit. 1. c. 33. Burc. l. 17. c. ult.*).

Quæ ut peccatum suum celet, suum infan-tem occidit, decem annis pœnitentiam ager (*Pœnit. Rom. cap. 27. Burc. l. 17. cap. 53.*).

Qui filium suum post baptismum suffocaverit, quadraginta diebus pane & aqua & radicibus jejunabit, & ab uxore sua se continebit; postea vero per annos tres tribus in hebdomada diebus jejunabit, & tres servabit quadragesimas. Si vero ante baptismum suffocavit, diebus quadraginta ut supra jejunabit, & annis quinque pœnitentiam ager (*Pœnit. Rom. tit. 1. c. 29. Burc. l. 17. c. 51. Ans. l. II. c. 41.*).

Si alicujus culpa sine Baptismo moriatur infans, pœnitentiam ille ager tribus annis, quorum uno pane & aqua jejunabit. Si negligentia Presbyteri, cui traditus fuit, sine Baptismo moriatur

Pœnæ canon. cont. quinti præcepti &c. 93

riatur paganus infans, presbyter deponatur; si autem ex parentum negligentia id eveniat, per annum ipsi pœnitentiam agant.

Si alicujus negligentia sine Confirmatione puer moriatur, tribus ille annis pœnitentiam agat (*Pœnit. Rom. tit. 1. c. 22. Burc. l. 17. cap. 57.*).

Si uxor virum suum, quem de adulterio accusat, veneno interimit, vel aliter interficiendum curat, in monasterium ad pœnitentiam agendam detrudatur (*Burc. l. 6. c. 19.*).

Si quis seipsum occidat, nulla illius commemoratio fiat ad altare, nec cum Psalmorum cantu ejus cadaver sepeliatur.

Si quis voluntarie hominem occidat, ante Ecclesiæ januam toto vitæ suæ tempore degat, & morti proximus Eucharistiam suscipiat. Si casu occidit, septem annis pœnitentiam agat, vel quinque juxta alium canonem.

Si quis ut parentes suos ulciscatur, alium occidit, pœnitentiam agat tamquam pro homicidio voluntario (*Pœnit. Rom. tit. 1. c. 20. Burc. l. 16. cap. 22.*).

Qui alium occidit, ut fratrem suum ulciscatur, tribus annis pœnitentiam agat, quorum duobus ultimis per tres quadragesimas, & legitimis feriis jejunabit.

Si quis ex subita ira, aut ex rixa alium occidit, tribus annis pœnitentiam agat (*Pœnit. Bedæ c. 1.*).

Si quis ex domini sui mandato homicidium committit, quadraginta diebus pane & aqua je-
juna-

junabit; insuper per annos septem tribus in hebdomada diebus jejunabit (*ibid.*).

Qui homicidii consilium præbuit, per annos septem quadraginta diebus jejunabit.

Qui latronem occidit, quadraginta diebus ab Ecclesiæ ingressu abstinebit, & ter in hebdomada jejunabit (*Pœnit. Rom. c. 24.*).

Qui hominem occiderit, putans esse beluam, quadraginta diebus pane & aqua jejunabit, & juxta Presbyteri judicium quinque annis pœnitentiam ager (*Burc. l. 19.*).

Si quis casu hominem occidit, quadraginta diebus pane & aqua jejunabit, quibus expletis, per annos duos a Fidelibus sejunctus orabit, non oblationem ad altare offeret, neque communicabit: post annos duos ad communionem orationis cum aliis Fidelibus accedet, oblationem offeret, sed Eucharistiam non suscipiet: post quinque annos ad Eucharistiam accedet, & juxta Presbyteri judicium jejunabit (*Pœnit. Rom. c. 3. Burc. l. 6. c. 16.*).

Qui homicidio consenserit, septem annis pœnitentiam ager, tribusque hebdomadæ diebus pane & aqua jejunabit: quod si pœnitentiam hanc subire nequeat, tribus tantum annis jejunabit (*Pœnit. Rom. tit. 1. c. 17.*).

Si quis aliquem feriat, aut mutilet, per annum pœnitentiam ager, tribusque in hebdomada diebus jejunabit; quod si magna sit cicatrix, quæ vulneratum deformem reddat, quadraginta diebus pane & aqua jejunabit (*Pœnit. Rom. t. 1. cap. 23. Burc. lib. 19.*).

Pœnæ canon. cont. quinti præcepti Sc. 95

Si quis aliquem percuriat, nec grave illi malum inferat, tribus diebus pane & aqua jejunabit: quod si Clericum percusserit, sesquianno pœnitentiam agat (*Pœnit. Rom. tit. 4. c. 19.*).

Si quis ex ira alium mutiler, post solutas medici expensas, si laicum mutilavit, quadraginta diebus pane & aqua jejunabit; si Clericum, duabus quadragenis; si Diaconum, septem mensibus; si Presbyterum, per annum (*Pœnit. Rom. t. 1. c. 13.*).

Si Episcopus homicidium committat, quindecim annis pœnitentiam agat; a dignitate sua deponatur, & vitam suam peregrinando transigat; si vero Presbyter homicidium committat, duodecim annis pœnitentiam agat, quorum quatuor pane & aqua jejunet; si autem Clericus inferior, septem annis pœnitentiam agat, quorum tribus pane & aqua jejunet (*Pœnit. Rom. tit. 2. c. 16. Ans. l. 11. c. 33.*).

Si quis cum proximo suo, adversus quem aliquid habet, reconciliari renuit, pane & aqua jejunabit, donec cum illo reconcilietur (*Burcard. lib. 10. cap. 6.*).

SECTIO